

1020

DIALOGVS

contra Papista-
rum tyrannidem.

1020. 2
4

Interlocutores.

Aulus Cecinna. Cneus Heluidius.

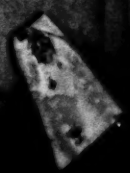
*K
Papists.*

10. Augusti. 1562

VV.

S.

IOH. MAVRTIVS.

ALFLOOVS 2 10 12 10

2 10 12 10 12 10

2 10 12 10 12 10

2 10 12 10 12 10

2 10 12 10 12 10

2 10 12 10 12 10

2 10 12 10 12 10

2 10 12 10 12 10

2 10 12 10 12 10

2 10 12 10 12 10

2 10 12 10 12 10

2 10 12 10 12 10

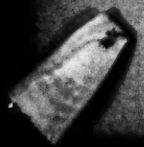
2 10 12 10 12 10

2 10 12 10 12 10

D

lué
vel
rit
gra
tri
ger
Sun
De
glo
fan
HE
fan
con
uit
Na

DIALOGVS CON-
tra Papistarum ty-
rannidem.

Ce.

VID est mi Heluid?

Latin salutem? cur tam mœsto
es et deiecto vultu? HEL.

Nihil est o Cecinna rebus in
priuatis mali, sed in hjs tam

luctuosis temporibus quid potest homini pio
vel saluum esse vel iucundum, in quibus fu-
rit Satan, tumultuantur eius satellites, armis
grassantes & flammis, Christus in membris
arumnosissimis vexatur, & raptatur, & omni
genere tormentorum conturcitur. CE.

Sunt ista quæ dicis, sed moderatè ferri debent,
Deus in tempore suis aderit, & aduersariorum
globos quantumcunq; volitantes & concur-
santes oris sui spiritu difficiet & dissipabit.

HEL. Aderit suis Deus, & iam adfuit, & adest
sane assidue, tamen victoriam illis non semper
concedit. Israelitas Pharaon diu detinuit in ser-
uitute, Philistæi sæpe profligauerunt in acie,
Nabuchodonosor illos eiecit in exilium. An-

A. ii.

prochus

DIALOGVS CONTRA

riochus in templo sacrosancto populum del-
 lamentabiliter concidit, & ad ipsas aras illum
 tanquam victimam Idolis suis immolauit. I-
 taq; sicut in hijs sanctorum & sacrorum ruinis
 Moses, Samuel, Tobias, Mathathias, & magni
 religiosorum hominum greges continuum
 luctum & mœrorem susceperunt, sic est sane
 perdifficile, tot constantissimis dei seruis par-
 tim vehementer laborantibus, partim misera-
 biliter iacentibus & manus ad cœlum tenden-
 tibus, non intimis nos animis commoueri,
 non ingemiscere, non in tantis illorum cala-
 mitatibus tacite suspirare, quas nos audimus
 nunc quidem, paulo post etiam persentiscere
 possumus. Recens vt scis emerfimus ex hja
 malis summa dei misericordia, fumantibus
 pene adhuc ossibus nostrorum hominum.
 Rursus igitur tonantibus tam propinquis &
 fulminantibus inimicis, tremo animo, præfer-
 tim tam capitalibus, tam cruentis inimicis.
 Quas enim in alienis nationib⁹ strages ædēt,
 qui tam cupide suorum sanguinem ciuium
 hauriūt. CE Certe nescio quomodo me quoq;
 tua metuere facit oratio, tātū habet terroris &
 acerbitalis. Sed amabo papi starū est adhuc vt
 fertur in Gallia crudelitas? HEL Est & indies
ingra-

PAPIST. TYRANNIDEM

ingressit illorum vis & tyrannis. Testis est
 Valsia, quam Guntius cum armato comitatu VVassia.
 præteriectus, cum plebem in ea Deum plalnis
 & hymnis honorantem offendisset, equitarum
 in multitudinem inermem & supplicem im-
 misit, à quo innocens & pia turba medias in-
 ter preces oppressa, obrutaq; est. Testis est fu-
 nestæ Sanctio illa, illa dira & sanguinaria San-
 ctio, quam omnis ætas meminerit, oderit, cu-
 ius memoriam vniuersa posteritas detestabi-
 tur & exhorescet. Immanis enim & infanda
 diritas est, arripi pacatos & quietos ciues, sine
 causa, sine querela, sine suspicionem criminis, eo
 ipso quod Euangelij professores creduntur,
 trudi, trahi, gladijs perfodi, fluminibus demer-
 gi, per exquisitissima genera suppliciorum ex-
 carnificari & neci dedi. Hoc monstrosæ feri-
 tatis edictum Lutecia Parisiorum certis in
 pijs Ciuibus sensit, sensit turba religiosorum
 virorum in locis circumfussis foedissime iugu-
 latorum. Sensit etiam Sequana cadaveribus
 eructata mortuorum in alueo suo innatanti-
 um, & ad ipsam Ciuitatem amne sequundo à
 Senonensium vrbe subuectorum. Sensit nuper
 Abbatis villæ præfectus, quem truces & impij
 gladiatores hoc edicto Neroniano freti & ip-
 sum

Edict. vlt.
 Iunij.

Lutecia.

Vrbs senonũ.
 Præfectus Ab-
 be villæ,
 De Haute-
 court,

DIALOGVS CONTRA

sum & filium, & ex eius familia nobiles aliquot excruciatos præter ius & fas necauerunt q̃ vir præclarus, & plæge vir, vocem de concordia liberam mittere ausus esset. Testis est Ro-

Rothomagus Rothomagus egregia ciuitas & florēs, cuius vnicum quod habebat propugnaculum, continuè quassabatur tormentorum fulminibus, assiduè incursionibus equitū infestabatur, & etiā strage ciuium fortiter Patriā defendentium vndiq̃ circumfundebatur. Neque sterisset ad hunc diem vrbs præclarissima, nec prope vllum in eo viuum animal superfuisset, nisi deus ad populum suum obsessum & oppressum, respiciens, Aumalium ad presidij muros insanientem, singulari virtute ciuium & incolarum in campum reiecisset, ac deinde quamtumuis frendentem & frementem in turpissimam fugam auertisset. Sed quid Aumalium pono solum? comprehendantur ceteri principes non modo factionis participes & capita, sed etiam crudelitatis socij, & authores. Guisius enim, Constabularius, & Marschallus, quum omni terrore bellicij apparatus instructi ad oppidū Bloysianum proficiscerentur, pleni minarum, sanguinem & cædem sitientes, ante portas miserabile Bloysianorum agmen illis

PAPIST. TYRANNIDEM.

illis occurrit, & illorum genibus aduolutum, portarum clauēs & se suūq; statum vniversum eorum potestati commisit, clementiam implorans, & suam ciuiumq; suorum eadem suppliciter deprecans. Hi verò superbissimi dominj tam demissam & flebilem verbam auersati, truccem etiam orationem ad institutum sanguinarium adiecerunt, nimirum tormentis se pro clauibus vsuros, & ferro sibi viam patefacturos. Nec in eo sane fefellerunt, nam ex instrumentis bellicis mania pfregerunt, & oppidanos ex omni genere subitam ad mortem immaniter petrauerunt, nullius reos facilius nisi q̃ eam religionis formulam suscepant, quam edictum solēne Ianuarij mensis antegressi constabiliuerat. Rursus ad Aumalinum est reuertendum, cuius rabies finem aut modum inuenire non potest, coram quo cum innocens & inermis pontis marinj plebs procubisset, veniam deposcens, misericordiam inclamans, & clauēs offerens, Ille sicut famelicus inter oues irruens Lupus, primum imperio sacrilego, rerum diuinarum administratorem auferri iussit, & suspendi, deinde reliquam multitudinem promiscuam, nullo sexus aut etatis, respectu flagitiosissime & iniurio-

Pons Marinus.

A. iiii.

fissim:

DIALOGVS CONTRA

fissime occidit. Aumalij crudelitatem æmu-
 lus Mareſchallus, cū Piſtani j nō ſatis a ſocijs
 ſanguinis fuſum exiſtimaffet, cō quātum po-
 tuit aduolans, miſellam & innocentem fami-
 liarum & adoleſcentum multitudinem, quam
 ſuperiorum carnicum manus vel ſatiare ce-
 dibus, vel feſſæ ſuperſeſſe voluerant, armis
 oppreſſit, & varijs tormentorum ac crucia-
 tū generibus abſūpſit, in hoc exteris deteſta-
 bilior, quod aliorum impietate non conten-
 tus, ſlagitio ſcelus, & ſanguinem ſtrage cu-
 mulauit. Aliud eſt facinū, contra morem, con-
 tra naturam, contra ius gentium, contra om-
 nem humanitatem admiſſum, in quo licet au-
 thorem non nomino, tamen verum eſt heu
 nimis verum eſt, & tantam habet importū-
 tatem, quanta vix inter perſonas eiufdem nati-
 onis eſt credibilis. Cum enim Comes palla-
 tius ſacri imperij princeps, literarum faſciculos
 nobili cuidam ex comitatu ſuo dediſſet, quas
 ad Comitem Condiū perferret, immiſſus
 eſt carniſex Papifticus, qui nuncium interci-
 peret, interceptum confoderet, & mortuo li-
 teras auferret, ablatas ad factionem Guiſianam
 dedecet. Quot in vno vicio ſcelera? quot in
 uno ſlagitio dedecora? Sed ſinis ſingulorum

PAPIST. TYRANNIDEM.

sit commemorandorum malorum, plus enim illi quotidie peccant & atrocius, & propè sancti uisperi quam cogitando mentes nostræ complecti possunt. CE. Horribilia sunt hæc si vera sunt. Quid Turca potuisset in istis rebus facere crudelius? HE. Immo vero si propius omnia conferatur, superat hæc rabies omnium temporū furores & tumultus. In principijs adhuc nascentis Romæ, formidolosissimū tempus erat, cum plebs a nobilitate se disjungēs, Aventinum montem occupauit multis & magnis iniurijs exagitata. Tenuit se tamen in tanto motu, nec vim armorum ostendit ullā. Sequuntur sunt grauissimæ multorum ordinum offensiones, adultiore iam & abundantiore Reipub. & robustiore ciuium malis, quarū illa si teterrima cōsideretur Triumuiratus tempestas, minus procellosa fuit q̃ hæc præsens Papistarum est. Etenim in illis Reipub. tenebris sola nobilitas inuadebatur, nec quisquam præter illos attingebatur, qui proscriptorum erant in numerum relati. Papisticum autem hoc satellitium in omnes inruit, nec in sexu, nec in ætate distinguēs, nec ad merita, nec ad virtutes respectum habens, sed in capitalem vniuersæ penam inuoluit, qui Deum patrem & Iesum Christum

DIALOGVS CONTRA

Græcia. Christum iuxta præscriptū Euangelij syncerè colunt. Græcia cum acerbissimis dissidijs diu conflictata esset, ad *ALEXANDR* deuenit, saluberrimā animorum medicinā, & in ea discordias omnes intestinas deposuit. **Papiste.** Papistici propugnatores nullas alias concordie leges aut dant aut accipiunt, nisi Romanum ut Idolum adoretur, coram illo procumbatur, ad illius pedes abijaciatur quicquid potestatum est, ordinum, causarum, denique sacrorum, & Prophe-
Græcia. norum. Turca quamuis Christianos conditione seruos facit, tamen suis illos finit Religionis institutis viuere. Sed professoribus Euangelij vel Deus est Romanus sine vlla exceptione venerandus, vel præbendæ Ceruices, & mittendus cruor. **CÆ.** Nimirum ista vere predicas, & mihi quidem sepe contigit vehementer admirari, qua ratione factū sit, ut hæc opinio tam firmè multitudinis in animis insideret, ac prope iam inueterasceret, Episcopi Romani tanquam terrestris cuiusdam numinis iustam & diuinam reuerentiā esse debere, singulas eius voces singula esse oracula, cunctus quantumcumque celebres & solenes eius auctoritati parere, & quasi fasces summittere. **HE.** Equidem causæ possunt esse sanè plures, sed maxi-
ma

PAPIST. TYRANNIDEM.

ma est ex omnibus, & latissime patens vitiosa
cōsuetudo quā elegāter Cyprianus diuturni-
tatem erroris appellat, Diuturnitas est erroris
ō Cecinna, quæ cum vſu se corroborauit, & an-
norum aliquot decursu firmata est, magnam
exercet in hominum animis tyrannidem, &
vix potest nisi longinquitate temporis dedis-
ci. Deinde Romanus iste dominator fructus
& emolumenta, dignitates, præfecturas, & ho-
nores vndiq; ad se conuertit & comportauit,
quæ valde largæ suas inter Cliētelas & seruitia
dispensat, quibus illi rebus illecti Præbitorem
suum obseruant, ex illo pendent, ad illum ad-
herescunt, & vitam malunt profundere, quam
mercedes à se tam luculentas dimittere.

Tertium est, in quo etiam ipso magnum est
momentum, q̃ Ecclesia Romana licentiam
dat, & prope impunitatem & linguæ, & vitæ.
Nec enim ad mores admodū attenditur, aut si
aliquādo forte aliquid offensum titubatumq̃
esse dicatur, pecunia præsentem medicinam
facit, & Sacerdos insusurrans reum absoluit.

Quapropter vbi venia delictorum tam para-
bilis est, & officiorum tam prompta remune-
ratio, ibi cateruas ambiciosorum & avarorum
hominū affluere mirum non est, & ingentes
etiam

DIALOGVS CONTRA

etiam manus facinororum aggregari qui nol-
lam habeant peccatorum versecundiam, quorum
penam expectant nullam, & à quibus se tam
facile possunt, quando voluit, expedire. CE.
Mihi certe tua videtur oratio magnam habere
veri similitudinem, sed Papistica columnæ,
veluti solis, à Petro reperiunt, & perpetuum
quendam Religionis suæ contextum à conti-
nua Romanorum Episcoporum serie dedu-
cunt, quem ad extremum sententijs Theolo-
gicorum interpretum concludunt, & propte-
rea fas esse negant, à veritate tam antiqua, tam
evidenti, tot & tam præclaris testimonijs con-
signata recedi. H&L. Iactantur ista quæ com-
memoras, & firmaméta ponuntur Principatus
Papistici. Quapropter accuatim singula per-
curramus, quoniã immolari non est ocia, nisi
tu forte nõ vis. CE. Immo certe cupio, nec hoc
tuo sermone mihi quicquid gratius potest acci-
dere. H&L. Primũ hæc Monarchia seu potius
Hierarchia si à Petro descendit, necesse est ut
in eius aliquando persona constiterit. Ade-
amus itaq; sacras scripturas & Petri potestatem
ex illis ponderemus. Columnam illam Ecce-
sæ Paulus cum Ioanne & Iacobo connume-
rat, Reliqui Collegæ nullam illi vel appella-
tionem

Papismi fir-
mamenta.

PAPIST. TYRANNIDEM.

tionem vel authoritatem separatim attribuunt. Sed dominum nostrum Iesum Christum aiunt illo perindulenter. vsum esse, fateor, & Iacobo itidem, & Ioanne etiam multo magis. In ecclesia vero fundanda, quem locum Romani patroni suae defensionis arcem esse constituunt, Petrus proprio continetur, & priuato nomine, quoniam ad id quod Seruator noster ab omnibus apostolis requisierat, solus nomine collegarum responderat. Reliqui autem de Petra scripto. Seruatoris, contra quam portae non possunt inferorum valere, nullam in Petro dignitatem eximiam, sed comune in Ecclesia Christi fidei professionem designat. Hanc sententiam Ecclesiae proceres literis testatam reliquerunt, & eadem si vera non esset, Seruator clementissimus in ipso eodem colloquio Petrum tam acerbe non reiecisset, Satana nam increpans, & diuinorum rerum infelicitatem exprobrans. Sed quid argumentantur in re minime dubia? quoties inculcatur in sacris scripturis, deum ad personas respectum non habere? Sed pontificiorum interpretum opinio si recipiatur, non solum Petrus supra collegas omnes altissime sublatum est, sed etiam coelestem solus habet numinis diuini praetogati-

DIALOGVS CONTRA

gatiuam, solus fidem habet inuictam, & potestatem irrefragabilem. Collegæ Petri nunq̃ immensam hanc potestatem agnouerunt. Petrus ipse dignitatem tam inuisitaram sibi nunq̃ assumpsit. Paulus Christianos magistratus nostris precibus commendans, primo loco iuges collocat, deinde Præfectos annumerat. Petrus vitam nostram salutaribus præceptis conformans, primum Timere Deum, deinde Regem honorari iubet. Cur non seipsum qui iam inauguratus erat? Cur non suos successores Episcopos Romanos? Nec enim superbe poterat fecisse videri quod institutione Seruatoris nostri facere debuit. Sed in hac extraordinaria iurisdictione muta sunt prima pubescētis ecclesiæ tempora. Summum etiam silentium in consequentibus. Etenim Imperatores Romani christianam Ecclesiam atrociter affligebāt, et etiam nonnullos ex episcopis Romanis ad mortem rapiebant, quos illa ferebat ætas magnos pietatis magistros, in optimarum rerum studijs occupatos, & fortissimos testes nostri Seruatoris mortui & suscitari. Nec enim tanta fuit infelicitas ecclesiæ Romanæ nullo vt habuerit laudabiles Episcopos, quorum aliquot in illis priuilegijs Ecclesiæ

tem-

PAPIST. TYRANNIDEM.

temporibus præclaros & egregios patres fuisse
confitemur. Sed quam diu simplex illud & in-
nocens æuum durabat fastus & ambitionis exa-
pers, tam diu papalis iste principatus ignora-
batur, tam diu Romanus Episcopus nihil sibi,
precipue dignitatis appetebat, nisi forte quo-
niam exemplar gregis erat, ut martyrij coro-
nam alijs præriperet. Testis est Gregorius qui
detestabilem illum fore Romanum Episco-
pum pronunciat, qui se velit vniuersalem ap-
pellari Præfulem. Talis illorum hominum
& sæculorum fuit modestia. Sed progressu
temporis vitia creuerunt, & diuinitus placatis
Imperatoribus nõ solum pax effulsit in eccle-
sia, sed etiam latissimæ possessiones in eam
& amplissimæ facultates collatz sunt. Ex illis
temporibus Romani Præfules, ut sit, ocio &
rerum abundantia deprauati, paulatim, superi-
oris vitæ disciplinam & frugalitatem dedidi-
cerunt, & tandem in hanc amplissimam ty-
rannidem degenerauerunt, qua non solum or-
bem terrarum territant, sed etiam ocelos & in-
feros venditant arbitrati suo. Cum autem ad
summum luxus illorum & ambitio peruenis-
sent, exorti sunt astipulatorum & assentatorum
greges, qui cum aurocos fontes à gemmea sede
Romana

DIALOGVS CONTRA

Romana manantes degustauissent, illis perpotati, regnum hoc Papale Petri Pseudosuccessoribus exedificauerunt. Hinc est illa commemorabilis successio possessionib⁹ & diuitijs fundata, fastu & ambitione dilatata, terroribus & tyrannide continuata, nec in sacris scripturis nominata, nec Petro nota, nec priscis intellecta temporibus. Hinc illa monstra sunt Papisticorum mancipiorum, Papam errare non posse: Papam esse supra concilium, Papam omnia decreta iuris in scrinio pectoris sui conclusa seruare. Papam si nescio quot millia trahat ad gehennam, ipsum in eo reprehendi non debere. Ad extremum vniuersos à papa iudicari: Iudicandum ipsū a nemine. Ad hæc portenta verborum & opinionum, accommodatæ sunt licētiosissimæ clauæ, quibus impie diplomatū nūdinationes exercetur, iniuriosissime contra sanguinem Seruatoris in preciosissima cruce fustum, quo solo summa sordibus peccatorū abluti, flagitiosissime cōtra sacras scripturas, quibus cōmeritium in rebus religiosis prohibetur, stupidissime cōtra rationem. Quemadmodum enim homo cum terra sit & cinis, etiam futura nescio quot annorū peccata precio condoni tunc Deus quidem rā-

tam

Portenta
papistica.

PAPIST. TIRANNIDEM.

nam de sua misericordia nobis spem facit. Alia cumulat acerbissima piarum conscientiarum curæ, administratio sacrorum, & sacramentorum lingua non intellecta, contra manifestam spiritus sancti doctrinam, contra sincerum ecclesiæ priscæ morem, contra precatorum salutem, contra precatonis naturam et institutionē, in quo vno tamq̃ profundissimo religionis vniuersæ busto & sepulchro sensus omnis & spiritus & tanquam animæ pietatis defossa iacent. Dies me deficiat, si reliqua colligerē Regni papalis dedecora, quæ tamen omnia consuetudo tam familiaria reddidit, imperitæ multitudini, vix vt ab illis, aut ne vix quidem diuelli possint: sed vt illi quorum oculi somno valde grauari sunt, inique se ferunt excitari, nec libenter sursum ad lucem aspiciunt: sic magna pars ecclesiæ christianæ mortis Romanarum caeremoniarum traditionibus, tanquam papauerum seminibus diu cōsopita, stertit adhuc in tenebris, & cum admo-ueretur Euangelij lux, irata resilit, & pugnat etiam, ne caliginosis istis extrahi possit suis caueris. Itaque cum Deus pater misericordiarum piam quandam & religiosam christianorum populorum nationem in huius

B.i. tempo-

DIALOGVS CONTRA

temporibus nostris suscitauerit, qui prima ad
 ecclesiam, in qua Christus ipse vixit cum A-
 postolis, respectum habet, qui purum Dei cul-
 tum, in Euangelio fundatum, priscis tempo-
 ribus vsu patum, multis iam annis intermissu,
 reuocare cupiunt, furit Romanus iste Cerbe-
 rus, iras acuit, spissos minarum fumos vomit,
 flammarum quassat faces, undiq; recalcitrans,
 ne tenebricoso migrare cogatur antro, & no-
 uam inuitus Euangelij lucem contempletur.
 Sed Deus Herculem exstabit, qui Tacum huc,
 innocentum sanguine saginatum, eruet ex
 spelunca, quantumcuq; tergiversantem, quan-
 tumcunque luctantem, et auersantem, nisi ma-
 ture quod minime speramus, se ipse correxerit.
 CE. Equidem pertenuis spes emendationis
 ostenditur. Immo satellitium eius hoc ipso
 tempore, contra veritatem euangelicam atro-
 citer exoritur, & tanta feuitia, quantam nos re-
 cordari non possumus. Etenim prius ex tenui-
 bus, & fere singuli decerpebantur, & via
 quadam papistici iuris, contra reos procedebatur.
 Nunc oppida rea sunt, immo Ciuitates,
 immo prope regna. Campus forum est, iudex
 gladius, aut laqueus. Leges sunt papistici ora-
 na paru insolentes & importunae voces: nihil le-
gitime

PAPYST. TIRANNIDE M.

legitime sit, nihil ordine progreditur, vadunt
solida vi: quæ propter aut illorum ferocia ma-
ture debellanda est, aut euangelium plane in-
cebit. HEL: Immo profecto nisi prouideri-
mus, ruet euangelium, & eius professores occi-
dent vniuersi. Cum enim Satan odiu veræ pie-
tatis, tam penitus in fibris intimis, & ipsis me-
dullis animorum papisticorum infixit, ut re-
ius ad ministri proprias Ciuitates obsideant,
propriis Ciues trucident, in propria viscera
gladios stringant, sanguinem in suum ipsi se-
biant, deniq; cõmunem ad euertendam patriã,
pecunijs & præsidijs externis abutantur, quid
alijs facient, qui suos dilacerant? in aliorum
terris quomodo grassabuntur, qui suas ipsi re-
giones vastant, & depopulantur? Ce. Quid igitur
agimus? aut quis tandem erit malorum fi-
nis? HEL: De fine referendum est ad Deum, qui
causam ipse suã sustentabit, & seruos defendet,
inuita vi omni & terrestri & inferna. Nobis
interim principia bene prouisa, & diligenter
explorata poni debent. Deum ante omnia pa-
trẽ inuocemus, & Christum eius, Seruatorem
nostrum, manus ad cœlum tendamus, manus
inquam innocentes, non sanguinarias, ma-
dus integras, non corruptas, supplices non

DIALOGVS CONTRA.

superbas, clementes non crudeles, & inde praesidium nobis emendicemus, ubi praeterea iustorum semper pondus habent. Deinde quoniam Antichristi regnum contra veritatem christianae religionis conspirat, nos ad Euangelij defensionem inter nos consentiamus, non ad lacessendum, sed ad repellendum, non ad inferendum iniuriam, sed ad vim propulsandam, non ad offendendum ullius ordinis statum, sed ad conservandum fortunas nostras, ad vitam nostram liberorum coniugumque nostrarum regendam. Etenim contra vim apertam consistendum esse, cum natura iubet, cum omnes humanae leges &

Mattathias,

divinae sinunt. Mattathias, inclitus ille priscorum temporum heros, irruentibus Antiochianis, & omnia sacra profanantibus, cum ab illo postularetur, ut Suillam degustaret, ad artem descendit & quidem in Sabbato. Praeceptum unum peruellens, ut reliqua conservaret. Et patris exemplum filius est sequutus. Iudas Machabeus. Quod si praeclarissima familia: morti potius voluit, quam suilla vesci, quo nos ardore studiorum esse convenit in euangelij sacro sancta veritate retinenda reservandaque, in quo Deus pater cum Servatore nostro Iesu Christo sic expressus expictusque est, nihil ut habeamus aliud

Iudas Machabeus,

trix exemplum filius est sequutus. Iudas Machabeus. Quod si praeclarissima familia: morti potius voluit, quam suilla vesci, quo nos ardore studiorum esse convenit in euangelij sacro sancta veritate retinenda reservandaque, in quo Deus pater cum Servatore nostro Iesu Christo sic expressus expictusque est, nihil ut habeamus aliud

aliud

PAPIST. TIRANNIDEM

aliud, vbi conscientia nostrae tuto coquiescere possint. Spiritus sanctus in euangelio militibus stipendia concedit, & etiam vitae praecepta dat. Bellum autem vllum si legitimum est, illud profecto est, in quo non oppugnatur aliena salus, sed defenditur tua, non diripiuntur aliorum facultates, sed conseruantur tuae, non regnum queritur aut potentia, sed deo seruitur & conscientiae, in quo non vindicta versatur, sed paratur necessitati. Nec enim arma sunt admittenda, nisi cum aliud nullum inueniri potest remedium, praesertim contra legitimum magistratum, quem Spiritus sanctus mea quidem sententia sacrosanctum et inuiolatum statuit esse debere. Quapropter ad illum oratio mea non peruenit, sed ad hos extraordinarios papisticorum propugnatorum tumultus, quorum si crudelis libido tolerabilibus vllis conditionibus placari posset, pace iniquam iustissimis armis antereferrem. Sed si nullum habent respectum ad Deum, nullum ad fratres, et ciues, nullum ad communem patriam, si sacerdoti seruientes externo, sine Rege volunt, & etiam contra legem, omnia vi oppressa tenere, si nemo saluus esse poterit, nisi prius fuerit impius, si vel obrui nos ab inimicis & conculcari necesse est, vel desolatio-

DIALOGVS CONTRA

onem a nostris instrui, non video cur in aduer-
sariorum vi tam præcisa, tam crudeli, tam ma-
nifesta, nobis rel. eta non sit omnis honesta ra-
tio expediendæ salutis. Cur enim necessitas
tantum nobis ad tuendam vitam non vale-
at, quantum illorum iniusta vis ad euerzio-
nem valet nostrarum fortunarum? Et si nos in
culpa, qui vim a capitibus nostris depellimus,
quantum illorum est scelus, qui vitam no-
stram flamma sunt & ferro persequunt? præ-
uendum igitur & aduigilandum est, in tot ad-
uersariorum insidijs, an tam efferatis illorum
& inflammatis animis, in tam magnis vn-
dique circumfluentibus opibus & copijs.
Maturè conatus illorum, retardandi sunt et
infringendi. Nec enim ardente Gallia vi-
cinæ regiones diu pacem habere possunt.
Concupramus restringendum commune hoc
incendium, quo si gallia semel conflagrauerit,
in summo periculo tot Christianæ nationes
futuræ sunt, quot Antichristus potest cum om-
nib⁹ mēbris occupare. Tu vero imprimis An-
glia prospice, & etiam atque etiam provide.
Nam præter comunem religionis causam iu-
ratos habes nonnullos ex principib⁹ papisticis
& destinatos hostes, lateribus tuis adhaerescētes
qui prius inermes excellentissimam Angliæ
Regi-

Anglia.

Regina An-
glia.

Regi-

PAPISTOTIRANNADE M.

Reginam, Regni iure quantum in illis fuit, spoliare voluerūt. Qui tantā iniuriam in pace rogati meditabātur, hi quid in acie faciēt armati. Manendū igitur nobis in statione, prae munieda diligenter omnia, ne plaga prius accipiat, quam unde venerit sciri possit: cum minime timeretur, maxime nocere solet hostis, praesertim tam infestus, tam astutus, tam capitalis hostis. Prudentius est timere quam sperare, metus enim captionem augeat, spes, diligentiam minuit. Cē. Recte diligentia in hoc negotio requiris, ne una, in humanis actionibus pretiosissima, sine qua nihil unquam magni laudabiliter gestum est. Itaque Gentilis vetustas diligentiam celebrat, tanquam praesidem & architectam universae vitae. Sacra vero scriptura, personam illam, quaecumque sit, detestatur, quam negligens est, & curatrix in opere domini, cuius execrationis & authorem, & penam, si miseri mortales intus animis attentè considerarent, studis vanitatis seponerēt, opera tenebrarum abijcerēt, & ardore pietatis usque eo inflammarentur, ut nec ignis illos, nec fames, nec gladius, nec vlla superiorum aut inferiorum vis, à deo possit amore dimovere. Sic Paulus effervescebat electus & sigillare dei vas, sic David aestuabat rex & propheta, qui suum contra divinae maiestatis inimicum, odium

DIALOGVS CONTRA

Sic Hieremias exarsit, qui defossus in bano-
 thrum Carceris, & acerbissimis supplicijs ex-
 agitatus, sermonibus & minis prophetiis in
 populi peruersitatem & inscitiam detonabat.
 Nos verò qui Iesu Christi restitutam in euā-
 gelio veritatem colere videri volumus, id stu-
 dijs fecimus tam lāguidis & tepidis, vt omni-
 nō tam diuinos & venerandos thesauros nō
 nosse fuerit melius, quā illos tam flagitiosē
 dilabi sinere. HEL. Est sane tua grauis &
 iusta querela, par nos & ocium supinos & of-
 titantes fecit. Nunc deus turbulenta tempo-
 ra dat, vt tarditatem nostram incitet, soporem
 expergeficiat, vt acuat studium, & industriam
 extimulet. Itaq; tempus est a somno suscita-
 ri, tempus est agere fortiter tempus est comu-
 nibus consilijs pōmunes pietatis hostes sum-
 moueri. Quam ad rem vt illā animorū mag-
 nitudinem, & studiorum alacritatem affe-
 ramus, quam causae magnitudo postulat, duo
 precipue debent a nobis cogitari. Primum &
 summum est, Dei negotium esse quod suscipi-
 tur, in quo viuimus mouemur & sumus. Cum
 igitur ex diuinæ misericordiae fontibus al-
 bant condicionem profuierimus, in qua ver-
 samur, omnino deo repenti reddamus, a quo
 facultatem accipimus vniuersam. Ex illo est

PAPIST. TIRANNIDEM.

uno & solo quicquid in nobis est, aut fuit, aut
esse potest. Huic igitur aeterno, tremendo &
prepotenti Deo templa consecremus animo-
rum, & tabernacula corporum dedicemus, &
ad mortem, si op^oeris, fidentibus animis gra-
diamur. eius honori seruantes, qui filium unicum
ad mortem dimisit Iesum Christum, ut viam no-
bis ad vitam sempiternam praeueneret. Vitam
autem hanc spiritus sanctus aeternam esse de-
creuit, Deum ut verè cognoscamus, & quem
misit Iesum Christum. Istam igitur ipsam di-
uini nominis & puniuntis professionem, ut
pure nos inuolanteq; seruem^{us}, nihil est relin-
quendum laboris, nihil est periculi defogien-
dum. Nam omnia si cumulentur, quæ maxi-
ma cogitari possunt, si anima interit, nihil est
spei, aut solatij reliquum. Itaq; vel christi-
anum nobis nomen planè repudietur, vel adci-
tur pro Christi gloria, quicquid ostenditur dif-
ficultatis, subeat quicquid terrorum potest
incidere. Christus enim in coeli nos desti-
tuit, si nos in terris ab illo desciuimus. Cum
hoc modo sursum mens ad coelum ascenderit,
et se iunxerit Deo, tum descendam^{us} ad terras,
& ibi circumspicemus, quod sit hominum
genus quibuscumque lis est, quid spectet, quo fe-

B.v.

ratur

DIALOGVS CONTRA

satur, quem rebus suis exitum habere velit, & si libet altissimè repetere, quoad animus humanus longissimè respicere potest, sobolem inueniemus crudilem, & sanguinariam, aut & proavis similem, qui manuetos & innocentes Christi greges, semper dissipare conati sunt & deglubere. Satan homicida ab initio & ipse fuit, & Cainum, in prisca nascentis mundi primordijs concitauit, vt fratrem Abelum, deo vota facientem, in sacris occupatum, conficeret. Veteres Prophetae, cum optimis & quietissimis institutis viuerent, nec aliud sibi quicquid negotij sumerent, nisi dei voluntatem vt populo denunciarent, omni contumeliarum & suppliciorum genere diuturnabantur. Dominus noster Iesus Christus cum pacatissimo viueret, nec quicquam praeter sinceram dei patris cultum attingeret, fedatissimis conuitijs fixus, exquisitissimis penis dilaceratus, ad extremum in crucem positus est. Sequuti magistrum discipuli, vita simili, nec morte multum dissimili. Succedentes antiquorum temporum martyres, cum aduersarij virtutis testimonium illis & innocentiae darent, & in eo solo coarguerentur, quod mane surgentes mag-

PAPIST. TIRANNIDEM

aut exilibus Deum quendam suum colerent,
 & hymnos illi canerent, tamen hac tranquilli-
 tate non posuerit & integritate, tormenta vi-
 tare gentilium tyrānorum. Eadem est istorum
 conditio nostrorum temporum, in quibus
 cum Deus, pium quendam populum sibi res-
 seruarit, qui coram Baalo Romano prosterni
 recusent, qui Christi viuāt & Apostolorum in-
 stitutis, qui neminē attingāt, nulli sint molesti.
 nihil factiosē moliantur, in vero dei cultu
 et ipsi conquiescant, & fratres ad eandem in
 Christo pacem et concordiam inueniunt, se-
 ditionum expertes, alienissimī ab armis, & ri-
 patientiam continuis exhortationibus, & mo-
 destiam inculcantes, tamen Romanus iste Ha-
 man, quoniam sibi non supplicari videt, Mar-
 dochaeis nostris, sedatis simis, & innocentissi-
 mis dei seruis, non solum ciues post iubeat,
 sed gladios stringat, innectit laqueos, rotas vi-
 brat, & ignes accendit. Immo vero temporum
 omnium tyrannus ex aetate praeceptorū secu-
 lorū si colligatur, cum hac truci seuitia com-
 parari non potest, quam Romani terrarum
 pium in Christi populum exprompserunt.
 Gentilitas enim infestabat quod ignora-
 bat, Papatus Iesum Christum quem ore
 pro-

DIALOGVS CONTRA

proficetur, in calamitosissimis membris sciens
 & videns laniat & distrahit. Gentilitas, chri-
 stianorum vita fuit contenta, nec enim Nero
 nem aut Maxentium intelligimus longius
 progressos. Romani Neronis plusquam Mar-
 entiana crudelitas, omnium tyrannorum furo-
 rem transcendens, insanit in cineres, cadauera
 multis annis in terram defossa disturbat, nec
 mortuos, quantum in se est, vquam mori fi-
 nit. O barbaram purpurati patris feritatem, O
 degeneres Petri perversores. O sedem atrocē &
 sanguinariā. Nos autē hijs inimicis circūfusi
 conuiuemus? In hijs periculis destituti dor-
 miramus? circumsonantibus undiq; tam in-
 festorum aduersariorum minis & armis, dissi-
 mulamus adhuc & tuncamur? Quis nobis a-
 derit, si nobis ipsi desuerimus? Si detrectamus
 singuli certamen, opprimemur vniuersi. Foras
 in tempore si prospectare nolumus, sero no-
 stris in terris, immo proprijs in domicilijs
 occidemus. Si tardamus & tergiversamur in
 religionis causa, breui religionem, cum reli-
 quis omnib; fortunis, amittē. Quātūcūq;
 dimicationem detrectamus, sequitur nos, qui
 fugimus decertant. necessitas, immo longe
 fugientes, propius insequitur, & quo quisq;
 197

secre.

PAPIST. TIRANNIDEM.

Secretius se recondit, eo est periculo propior.
Igitur contra coniuratos conspirandum est.
Contra vim, si necesse est, vis est opponenda,
non contra legitimos magistratus, quos su-
perior sermo meus excepit: nec Evangelij, SIDACI
causa solius, quam diuina providentia defen-
dit hactenus, & defendet posthac, quantumli-
bet Papatus tumultuetur, sed contra furores
impiorum & iniustos Romanorum satellitum, qui
nos, indicta causa sine lege & authoritate, &
omnia nostra delere volunt & destruere. Cō-
munis est causa (fratres) quoniam cōmunē ha-
bemus in cœlis Patrem Deum, habemus, Seruas SIDACI
torem filium eius Iesum Christum. Sed tamē ad
te proprie pertinere debet euāgelij conservati-
lans, o Germania, quoniam propriē tuū est decus Germania,
restituti. Congrega filia Sion circa te sorores
tuas, aduoca necessaria, partim in sinu, partim
in gremio tuo circumfusas. Perpurgatam à te
Domini vineam rursus denastat intruens Ro-
manus Aper: illum atrociter se inuehentem
mature profliga, memor laudis ante patre,
memor præteritorum, vulneryum, memor etiam
impendentis procellæ. Cum Germaniam ap-
pello, tuā appello vim & virtutē Helvetia, quā, Heluetia.
de^a magna tui parte inclutā in hisce postremis

DIALOGVS CONTRA

temporibus constituit Iesu Christi testem & rubam. Sint igitur exitus principijs simili-
les, et cursum alacriter confice, quo iamdiu
contra Romanam hanc tenebrarum potesta-

Dacia tem, intrepide perrexisti. Nec te Dacia fortissi-
ma, cui dissimilem esse decet, in qua, diuinitus
etiam pręparatum fuit Euangelij professori-
bus hospitium, vt vndecunq; Satan incurreret,
aliquod esse ouile, ad quod, dei greges afflicti
& territi receptum haberent. Hospes igitur
hostes arce, nec felicem ecclesię statum, in vera
pietate fundatũ, romanis facibus deformari si-

B. Suetia sine. Suetia vero regnum vestrũ quanquam a
nobis est disiunctum, tamen illud quoque
sacrarum scripturarum Sol, diuinitus descen-
dens, radijs verę pietatis illustrauit. Itaq; col-
liget ipsum se si opus erit, & omnes, in tuendã
diuinę maiestatis gloriã, nervos ac thesauros

A. Scotia. impendet. Tu vero Scotia, caro nostra, noster
sanguis, natura nobiscum ante colligata, nunc
etiam in euāgelij professione consociata, tene
constanter verbum domini recens insitũ, quod
ad extremam, salutem animarum nobis affe-
ret. Deus addet ad suos vt voluerit. Florem
nobilitatis habes, & egregiã in reliqua turba
multitudinem. Cum hijs in fide perseverãter
sta, decerta præclarum certamen, quod a te sus-

PAPIST. TIRANNIDEM.

ceptum est ut pia tandē contentione perficita,
coronam ab immortalī Deo sepiternam acci-
pias. Denique licet omnes non nominet, ta-
men omnes affatur oratio mea regiones, in
quibus efflorescat Euangeliū, & verus dei cūl-
tus viger. Expergiscimini fratres, & cōtra Ro-
manam vulpem, commune consilium capite,
tendit Rebuspubl. vestris insidias, introitus ad
vos, omnibus angulis inquit, sanguinem
vestrum sinit, & nomen, & nominis vestri me-
moriā, si potest, ex terra penitus extirpare vult.
Multos ad hoc adiutores habet, magnas &
imputas maleficorum hominum manus,
vobis, aut vnum est, secundum deum, aut certe
nullum erit relictum praesidium. Mutuus sit as-
mor, mutua concordia, sit, amorum cōsensus,
sit in defensione coniunctio, singulas nationes
vestras facile romana vis euerteret, vniuersas nū-
q̃ attinget Vita nostra (fratres) licet ad centis-
mū annū ascenderit, nihil praeter paucos habet
dies & malos, ut de se Iacob est attestatus, &
hoc ipsū, tā incertū et praecipue aui nostri cur-
riculū, quot fortune periculis obsideret? quot
inorborū pestibus expugnatur? Itaq; magnis
& excelsis aīs firmus, et ad cōelum exaggeratis.
In bona causa, melius est opprimi, q̃ male ce-
dere. Quae autem est, aut vnq̃ esse potest causa
melior quam virtutis, & veritatis, & Euāgelij?

DIALOGVS CONTRA

Supplicatio.

vel quomodo deterius cedi, potest, quam veritas si mendacio cedit, tenebris lux, & humanis, constitutiunculis, æterna Dei sapientia. Communicauit tecum mi Cecinna, curas & cogitationes, quantum occupatio mea fecit. Nihil superest, nisi precibus ardentissimis vniuersam Deo causam nostram committamus, suam ut respiciat laborantem & afflictam ecclesiam, Seruatoris nostri Iesu christi, sanguine sacrosancto consecratam, eius nomine fidentem, eius institutis, quantum conditionis humane fragilitas finit, viuentem, ex illo pendentem, ad eius singularem misericordiam, se suamque omnia refectentem. Exurge Deus inimicos tuos dissipa, tui sunt inimici, tua est causa quam agimus, tua gloria pro qua dimicamus, tuam maiestatem aduersarij violant, tui numinis honorem diripiunt, utcumque; Christi nomen obducitur, in sedem romanam, omnem diuinæ venerationis vim transfuderunt. Nos cum illis facillime transigeremus, si pateremur ab euangelio populum abduci, traditiunculis partim impijs, partim ineptis, constriatum teneri, si coniueremus in strage seruorum dei. Denique; si veram solidam, & sinceram, repudiarem apostolicam ecclesiam, & hanc futilem sequeremur adumbratam.

PAPIST. TIRANNIDEM.

bram & degenerem ecclesie romane lar-
nam, superstitione deprauatam, & ledissimis
erroribus inquinatam. Sed a te discedere non
possumus clementissime seruator nec vnquam
sane poterimus. Tu Iesus es Christus dei pa-
tris filius, & habes eternæ vitæ verba, quibus
credidimus. Tux sumus oculus, tuas voces
audimus. Tu verus es, & solus animarum nostra-
rum pastor. Itaque te solum cognoscimus,
mercenarium depastorem illum Romanum
non agnoscimus, immo tanquam furem & la-
tronem auersamur, quoniam ostio non intra-
uit, sed postico seipse intrusit. Grassatur in
gregibus tuis, lupus iste grauis & cruentus.
Arce illum ô deus, ferociam eius comprime,
freno & chamo maxillas eius constringe, de-
inde truces illius cohortes à iugulis repelle, ex-
dibus nostris inhiantes, & agnorum tuorum
sanguinem exorbere vehementer affectan-
tes. Adiua pater filios, dominus seruos, De-
us creaturas, & seruator supplices, quoniam a-
lium propugnatorem non habemus, nisi te
solum ô domine deus noster, & Iesum Christum
filium tuum seruatorem nostrum, qui sursum
in cœlis ad dextram tuam assidet in gloria
sempiterna. C. præclare conclusum est à te mi
C. i. heliudi

DIALOGVS CONTRA

beluidi, teque licet ante propter doctrinam &
ingenium dilexerim, tamen amabo post
hac propter pietatem & religionem.

Nunc assurgamus si placeat,
mihi enim visitandus est
amicus, qui morbo pe-
riculose decumbit.

HEL: Et mi-
hi contie-
nien-
dus est in Aula me-
us Caesar.

Precatiuncula.

S Virge Deus, dextra, seruos attolle cadentes.
Impius irato fulminat ore Satan.
Tempora terribili iactantur dira tumultu.

Vi trahitur virtus, induit arma furor.
Lex oppressa file, regnat pro iure libido.

Fastus & insanis terreat astra minis
Nos tua progenies Christi quos gloria tangit,
Qui colimus verò nomen honore eòum,
Cedimur, & trahimur per mille pericula vitæ.

Vndique nos agitat, sanguinolenta manus.
Stragulat hos laqueus, Rota ferrea distrahit illos

Pars perit in flammis, obruta pars in aquis
Hic gladios, illic vibrat tormenta tyrannis,

Et varia tepidam strage cruentat humum
Quis furor O fratres tantas exuscitat iras?

Vnde venit nostri sanguinis ista finis?
Est pater in cœlis vnus, Seruator & vnus,

Vna caro est, vnum nomen, & vna fides.
Vincula sed pacis matrum discordia rumpit,

Proh'dolor ex isto tor mala fonte fluunt
Nos colimus matrem cœlesti patre creatam.

Quâ sibi pro chara coniuge Christus habet *Primitius*
Cuius ad vberibus suxerunt verba Prophete *Ecclesia.*

Cuius erat soboles, turba verusta patrum.
Christus cam veniens tenero nutrit amore,

Precatiuncula.

Discipulis, eius cura relicta fuit.

Huius erant matris testes, & Apostolus omnis,

Et veteri quisquis tempore martyr erat

Huius adhuc durant custodes, Biblia sacra,

Quæ stabilem faciunt inuiolata fidem

Moribus ista pijs incorruptissima mater

Floruit, ad sponsum respiciendo suum

Sancta, benigna fuit, clemens, & plena pudoris,

Officij retinens, integritatis amans:

Omnia distribuens, condonans omnia, verax,

Inmemor offensæ, sed benefacta notans

Denique virtutis mater fuit ista repertrix,

Atque manet vita fixa columna piæ

Altera nomen habet matris Romana nouerca,

Sol nihil hoc monstro tetrius esse vider

Fastus inest, luxuque fuit, sectatur honores,

Cura boni non est vlla, nec vlla Dei

Verborum fumos, & rerum venditat umbras,

Atque nisi fucum nil pietatis habet

Ipsa sibi leges ponit, positasque rexit,

Helluo nummorum, munera magna vorat

Se iubet orari, coram se prona iacere

Omnia, quantumuis aurea sceptrâ gerant

Degener hoc animal sanctorum sanguine gaudens

Membra venenato sauciat ore, Dei

Pelle lupam Reuerende pater, quæ dente cruento

Dilacerat sparsos, non saturata, greges

Ecclesia
Romanâ.

Preconiuncula.

Te sequimur sponsamq; tuā, tua iussa tenemus,
Integra de cœlo, spesq; salusque venit
Summe deus, tua nos miseros clementia seruat
Vnicus es pastor, nos & ouile sumus.
Prospice de cœlo, tumidos disperde Gygantes
Sacrilega cupiunt vi tua templa rapi
Nos licet indigni, Christū tamen aspice dignū
Sanguine qui lauit vulnera nostra suo.
Dira nouerca fremit, vitiorum septa cōhorte,
Nosque tuas nullo vindice, mactat oues
O Deus huc oculos ad seruos flecte ruentes
Occidat in medijs impia turba minis,
Vel tua præteritam condonet gratia culpam,
Vna sit & nobis, vt fuit ante, parens,
Sic erit ex Saulo Paulus, sic bella sequetur
Tristitia, iucundæ pacis, amanda quies.
O vtinam dignos tali nos fœdere ducas
O pater, O noster ter venerande Deus.